

PAPER DETAILS

TITLE: BULGARISTAN'DA YEREL YÖNETİMLER VE TÜRKİYE İLE KARSILASTIRILMASI

AUTHORS: İbrahim GÜNGÖR,Hakan YAS

PAGES: 41-73

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1541444>

BULGARİSTAN’DA YEREL YÖNETİMLER VE TÜRKİYE İLE KARŞILAŞTIRILMASI¹

İbrahim GÜNGÖR*

Hakan YAŞ**

Öz: Bulgaristan ve Osmanlı İmparatorluğu 14’üncü yüzyıldan 20’nci yüzyılın başına kadar etkileşim içerisinde kalmıştır. Bu süre içerisinde her iki toplumun birçok bakımdan birbirinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Etkileşimin gerçekleştiği alanlardan birinin yerel yönetimler olduğu düşünülmektedir. Bu anlamda çalışmanın amacı Bulgaristan ve Türkiye yerel yönetimlerinin tarihsel gelişim süreci, yerel yönetimlerin yapısı ve yerel yönetim alanında yakın zamanda yapılan düzenlemeler bağlamında iki ülkenin yerel yönetim sistemlerinin karşılaştırılmasıdır. Türkiye’deki ve Bulgaristan’daki yerel yönetim sistemlerinde günümüzde yalnızca belediye kurumunun ortak bir nokta olduğu, bu kurumun iç yapılanmasının ve türlerinin farklı olduğu ve Türkiye’nin Bulgaristan’dan daha çeşitli yerel yönetim birimlerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Bulgaristan, Yerel Yönetimler, Obşina, Oblast.

LOCAL GOVERNMENT SYSTEM OF BULGARIA AND ITS COMPARISON WITH TURKEY

Abstract: Bulgaria and the Ottoman Empire remained in interaction from the 14th century to the beginning of the 20th century. During this period, it is inevitable that both communities would be affected by each other in many respects. It is presumed that one of the areas where the interaction takes place is local governments. In this manner, the aim of this study is to compare the local government systems of Bulgaria

¹ Bu makalede, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Balkan Çalışmaları Anabilim Dalında kabul edilen “Bulgaristan ve Türkiye Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırılması” isimli tezden faydalanılmıştır.

* Bağımsız Araştırmacı, e-posta: ibrahimgngr@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-0758-0672.

** Doç. Dr, Trakya Üniversitesi, Havsa Meslek Yüksekokulu, e-posta: hakanyas@trakya.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6686-1899.

and Turkey in the context of their historical development process, the structure of the local governments and the amendments made by two countries in recent times. It is concluded that in the local government systems of Turkey and Bulgaria, the municipality institution is the only common point between two countries today whereas the inner-structure of the municipalities and their types are different and Turkey has more variety of local government units than Bulgaria has.

Key Words: Public Administration, Bulgaria, Local Governments, Obshtina, Oblast.

Giriş

Yerel yönetimler geçmişten günümüze kadar tüm dünyada değişmeye ve gelişmeye devam etmiştir. Bu sayede Bulgaristan’da bugün uygulanan yerel yönetim sisteminin yapısı, Bulgaristan’ın bağımsızlığından önceki döneme dayanmaktadır. Yerel yönetim birimlerinin bir düzene oturması ve çeşitliliğinin artması 1850 yılından sonraki süreçte başlamaktadır. Aynı yıllarda, Tanzimat Dönemi (1839-1876) içerisinde, Osmanlı İmparatorluğu’nda da yerel yönetimler alanında reform gerçekleştirilmekteydi. 1878 yılında Bulgar Prensiğinin kurulmasından ve böylece Osmanlı İmparatorluğu’ndan ayrılarak bağımsızlığını kazanmasından sonraki aşamada ülke içerisindeki yerel birimlerin isimlerinde değişikliğe gidilmiştir. İdari bölünme ve yapılanma alanında ilk kanun 1880 yılında çıkarılarak Osmanlı’dan kalan vilayet yapılanmasına son verilmiştir. Bulgaristan’ın bağımsızlığını kazanmasından sonraki süreçten itibaren Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin dağılması ve komünizmin etkisini yitirdiği 1991 yılına kadar yerel yönetim alanında değişikliklere gidilmiştir. 1947 ve 1971 yıllarındaki anayasalarda yerel yönetimler kendine yer bulmuş; ancak, komünist rejimin etkisinde kalarak geleneksel ilkeleri değiştirilmiştir. Bu iki anayasada yerel yönetimler ‘devlet gücünün yerel yapıları’ olarak belirlenerek merkezi yönetimin güdümü altına sokulmuş ve bu yapıların karar organları Sovyet tipi meclisler şeklinde tasarlanmıştır.² 1991 Anayasası ile ülkenin taşra yönetimi için belediyeler ve il idareleri olarak ikili bir yapılanma belirlenmiştir.³ Bu sistem bugün de geçerliliğini korumaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu’nun kadı ve bağlı teşkilatı odaklı yerel yönetim sistemini terk edip belediye odaklı modern yerel yönetim sistemine geçişi

² Emilia Drumeva, *Local Government in Bulgaria*, Stabilization of Local Governments, (ed. Emilia Kandeve), Local Government Public Service Refom Institute, Budapest 2001, s. 146.

³ Keith Snaveley and Uday Desai, “Municipal Government-Nonprofit Sector Collaboration in Bulgaria: An Attitudinal Analysis.” *The American Review of Public Administration* 31, no. 1 (March 2001): 49–65, s. 52.

Tanzimat Döneminde. Bu dönemde öncelikle başkent İstanbul’da, Tanzimat’ın geç yıllarında ise taşrada belediyeler kurulmuştur. Osmanlı’nın köy yönetimleriyle tanışmasının 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile olduğu söylenebilir.⁴ 1913 yılında ise İdare-i Umumiyye-i Vilâyat Kanun-ı Muvakkatı ile belediyelerin yanı sıra il özel idareleri de yerel yönetim sistemine dâhil olmuştur.⁵ Türkiye Cumhuriyeti’nde ise yerel yönetimler günümüzde anayasal olarak il özel idareleri, belediyeler ve köyler olarak üç türdür. 1984 senesinde oluşturulan büyükşehir belediye yapılanması da yerel yönetimler içerisinde belediye sınıflandırması içerisinde sayılabilir.

Her iki ülkede de tarihsel süreç içerisinde yerel yönetimler alanında yeni düzenlemeler ve iyileştirmeler yapılmaya devam edilmiştir. Bazı kurumlarını devam ettirdiği Osmanlı İmparatorluğu’nun yerel yönetim sistemini de büyük ölçüde benimseyen Türkiye Cumhuriyeti’nin, bugünkü temel yerel yönetim yapılanmasını Tanzimat Dönemi ve yöneticilerinin düşünceleri üzerine kurduğu söylenebilir. Tanzimat Dönemi, Osmanlı’da kamu yönetimi yapılanması açısından uzun süren bir geleneğin terk edilmesi ve Dünya’daki geleneksel yerel yönetim sisteminin İmparatorluk’ta yerleşmesine imkân sağlamıştır. Bulgaristan’da ise 1991 Anayasası ile daha belirgin bir değişim gözlenmiştir.

Tanzimat Fermanı’nın 3 Kasım 1839 yılında ilan edilmesiyle başlayan süreçte yeniden düzen olgusu Batı hayranlığı üzerine kurulmuştur. Tanzimat Dönemi 1839 – 1876 yılları arasını kapsamakta ve Osmanlı devlet ve toplumunun modernize edildiği bir yasama ve reform sürecidir.⁶ En başta Avrupa’nın baskısına maruz kalmadan devletin gücünü artırmak hedeflenmiştir. Ancak süreç düşünüldüğü gibi olmamıştır. Tanzimat ile başlayan süreçte Avrupa’ya yönelimin kaçınılmaz olduğu ile düşünce yapısından ve sisteminden yararlanılması gerektiği savunulmuştur. Ülke içerisinde ekonomik, askeri ve siyasi anlamda devam eden sıkıntılı süreçler kamu yönetiminin yeniden yapılanmasına dair çalışmaları zorunlu hale getirmiştir.⁷

Çalışmada öncelikle Bulgaristan, ardından da Türkiye’deki yerel yönetimlerin bugünkü kanuni durumları incelenerek karşılaştırma

⁴ Kemal Gözler, *Mahalli İdareler Hukuku*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2018, s. 417.

⁵ Cenk Reyhan, “Bir Belge: Yerel Yönetim Metinleri (XX), 1913 Tarihli Vilâyat Genel İdaresi Geçici Kanunu”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1, 2000, s. 129-154.

⁶ Stanford Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, Cambridge University Press, Cambridge 2005, s. 55.

⁷ Demokan Demirel, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma (1839-1923)”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı 473, 2011, s. 97-98.

yapılacaktır. Her ikisi de mutlak üniter devlet olan Bulgaristan ve Türkiye’nin kamu yönetimi yapısına değinilmeyecektir. Ancak, Bulgaristan Anayasasının 135. maddesi ülkenin belediyelere (obshtina/община) ve illere (oblast/област) bölündüğünü hüküm altına almıştır. İlgili madde hangi birimin yerel yönetim veya merkezi yönetim birimi olup olmadığını doğrudan belirtmemektedir. Anayasada ve literatürde ‘oblast’lara atfedilen bölge kavramına açıklık getirmek ve bu kavramın Türkiye’deki il genel yönetimine karşılık geldiğini belirtmek adına Bulgaristan kamu yönetimi yapılanması içerisindeki merkezi yönetimin taşra teşkilatına da kısaca değinilecektir. Yerel yönetimlerin karşılaştırması ise ağırlıklı olarak kanunlar ve ilgili mevzuat üzerinden yürütülecek olup, yerel yönetim türleri, bunların organları ve organların işleyişine ilişkin değerlendirmelere ağırlık verilecektir. Türkiye’deki yerel yönetim birimlerinin yapısının hedef kitle açısından bilindiği varsayımı doğrultusunda, bu yapıya ayrıntısıyla değinilmeyecektir. Mali yapılar arasındaki farklılık ise çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

1.Bulgaristan Yerel Yönetimlerinin Tarihsel Gelişimi

Bulgaristan toprakları 14. yüzyıl boyunca gerçekleşen savaşların akabinde Osmanlı topraklarına katılmış ve 500 yıldan fazla bir süre boyunca Osmanlı’nın doğrudan idaresi altında yönetilmiştir.⁸ Balkanların Osmanlı’nın idaresine geçmesinden sonra Bulgaristan Rumeli Beylerbeyliğine katılmıştır. Tanzimat öncesi dönemde vakıflar Bulgaristan’da yerel yönetim hizmetleri açısından önemliydi. Çeşme, yol, köprü, darüşşifa, hamam, su yolları, kervansaray, bedesten, arasta, kütüphane ve birçok sosyal tesis inşasında vakıflar fazlasıyla aktif olmuştur.⁹ Vakıflar haricinde, Bulgaristan’da yerel yönetim hizmetlerinde özellikle kentsel mal ve hizmetler konusunda kadılık kurumunun da etkin olduğu söylenebilmektedir.¹⁰ Dolayısıyla hem kadılık hem de vakıf kurumu Tanzimat öncesinde Bulgaristan yerel yönetim hizmetlerinde etkindi. Sonraki süreçte 7 Kasım 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi’nin ilk defa Tuna’da uygulanmaya başlaması, bu Kanun

⁸ Mehmet Uğur Ekinci, *Bulgaristan Siyasetini Anlama Kılavuzu*, Seta Kitapları, İstanbul 2018, s. 11.

⁹Sadi Bayram, “Bulgaristan’daki Türk Vakıfları ve Vakıf Abideleri”, <https://core.ac.uk/download/pdf/50612257.pdf> (23.05.2020).

¹⁰ Rossitsa Gradeva, "Orthodox Christians in the Kadi Courts: The Practice of the Sofia Sheriat Court, Seventeenth Century." *Islamic Law and Society* 4, no. 1 (1997): 37-69.

sayesinde taşrada da belediyelerin kurulmuş olması ve Mithat Paşa'nın vali olarak atanması yerel yönetimlerin şekillenmesinde etkili olmuştur.¹¹

Belediyeler Bulgaristan'ın bağımsızlığını kazanmasından önce de var olan kurumlardı. Bulgarlar 1870 yılında diğer belediyelerle aynı haklara sahip kendi belediye yönetimlerine kavuşmuşlardı. Vilayet reformu tarafından yönlendirilen merkezileşme eğiliminden bağımsız olarak, Bulgar belediyesinin ekonomik, kültürel, eğitim ve adli alanda faaliyetleri, Bulgar ulusal yaşamının, öz farkındalığının, kültürünün ve geleneklerinin korunmasına katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz. Bulgar belediyesi, halk ve imparatorluk arasında aracı rolünü üstlenmiştir. Bu sayede kendi çıkarlarını koruyarak taleplerini iletmişlerdir. Bunun sonucu olarak yönetim ve kültür alanında toplum için önemli olan hazır bir yönetici elit kısım ortaya çıkmıştır. Belediyeler, Bulgarların siyasi bağımsızlığını kazanmasında önemli rol oynamıştır. 1878 yılından sonra özel bir Rus komisyonu, Bulgaristan'da bölgesel idari düzenlemeler üzerinde durmuştur. Vilayetlerin adı *guberniya*, başındaki valilerin adı *gubernator* ve kazaların adı *okrig* yapılmıştır.¹²

Şehirlerde ise ihtiyaçları karşılamak için şehir belediye yönetimi vardı. Belediye yönetiminin aldığı kararlara karşı tüm itirazları *gubernatorun* inceleme, onaylama veya iptal etme hakkı bulunmaktaydı. 1879 yılında kabul edilen ve Bulgaristan'ın ilk anayasası olarak kabul edilen anayasa ile yerel yönetim alanında düzenlemelere gidilmiştir. Anayasanın 3'üncü maddesine göre Bulgar Prensliği *okriglara* ve belediyelere bölünmüştür. Belediyelerin özerk olduğu ve buna ilişkin kanun çıkarılacağı da belirtilmiştir.¹³ Bir anlamda belediyeler, devletin yönetim yapılanmasında idari birim olarak kabul edilmiştir. 1880 yılında çıkan bir kanun ile birlikte *guberniyalar* kaldırılmıştır. 1882 yılında çıkarılan kanunla şehir ve köy belediyeleri ayrımı getirilmiştir. Belediyeler belediye başkanı, belediye başkan yardımcıları ve belediye meclis üyeleri tarafından yönetilmekteydi. Belediye meclisi il amiri veya işleri bakanının kontrolü altındaydı. Belediye Başkanı ve yardımcıları, Kralın kararnamesi ile göreve

¹¹ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara 2016 s. 429, 430; İlber Ortaylı, İmparatorluk Döneminde Mahalli İdarelerin ve Belediyeciliğin Evrimi. E. Türkcan içinde, *Belediyecilik Araştırma Projesi* (s. 3-24). Ankara 1978, Türk İdareciler Derneği, Bilimsel Araştırma Dizisi, s. 19.

¹² Ayshe Mehmedova Dryanova, *a.g.e.* s. 111; Ahmet Tunç, Murat Sezik ve Aynur Başurğan, "Bulgaristan'da Yerel Yönetimler", *Social Sciences Studies Journal*, Cilt No 3, Sayı 4, Kahramanmaraş 2017, s. 13.

¹³ Народно събрание на Република България, 1879, <https://parliament.bg/bg/17>, (20.08.2020).

gelmekteydi. 1901 yılında ise Bulgaristan’da İdari Bölünme Kanunu ile yerel yönetim alanında üçlü bir yapı devreye girmiştir. 1934 yılına gelindiğinde bölgesel reform ile belediyelerde yerel yönetim birimleri kaldırılmış ve merkezi sistem getirilmiştir. 1947 ve 1971 yıllarındaki Bulgaristan anayasalarında yerel yönetimler hakkında geniş kapsamlı bilgiler yer almaktadır.¹⁴

1987 yılında yapılan reformla *okrig* kaldırılmış yerine *oblast* getirilmiştir. Bu dönüşüm 1999 yılına kadar sürmüş olup, sınırlar yeni sistemde büyük oranda korunmuştur. 1986 yılında 300 olan belediye sayısının 264’e kadar düşmesi de bu reformun sonuçlarından biridir.¹⁵ 1989 yılında başlayan piyasa ekonomisine geçiş süreci içinde yürürlüğe giren 1991 Anayasası, Bulgaristan’ı yerel özerk bir ülke olarak tanımlamıştır.¹⁶ 1991 Anayasası, aynı zamanda kendi kendini yönetmeyi sağlayan modern yerel yönetim felsefesini içerir.¹⁷ 2000 yılında Avrupa Birliği’ne üyelik süreci ile kamu yönetimi önem kazanmıştır. Yetki ikamesi maddesi gereğince, ulus-üstü düzeyde AB’ye ve ulus altı düzeyde yerel yönetimlere yetki aktarılması, idarenin teşkilatlanmasında önemli değişikliklere yol açmıştır. Avrupa Birliği’ne uyum süreci anayasa değişikliklerini de beraberinde getirmiştir. Anayasa’da 2003, 2005, 2006 ve 2007 yıllarında değişiklikler yapılmıştır. Özellikle 2007 yılında yapılan değişikliklerle yerel vergi koyma ve gümrük tarifesi konularında belediyelere karar hakkı tanınarak adem-i merkezîyetçiliği güçlendiren değişikliklere gidilmiştir. Bu sayede Avrupa Birliği’ne entegrasyon sağlanmıştır. Bu tarihlerde yapılan değişiklikler, kapitalist dönemdeki yerel yönetimler olarak kabul edilmektedir.¹⁸

2. Bulgaristan Kamu Yönetimi ve Yerel Yönetimlerinin Yapısı

Bulgaristan Cumhuriyetinde yerel yönetim yapısı ve merkezi yönetimin taşra teşkilatlanması, 1991 Anayasası’nın 135-146. maddelerini içeren yedinci bölümünde “Yerel Özerklik ve Yerel Yönetim” başlığı altında

¹⁴ Ahmet Tunç, Murat Sezik, Aynur Başurğın, “Bulgaristan’da Yerel Yönetimler”, *Social Sciences Studies Journal*, Cilt No 3, Sayı 4, Kahramanmaraş, 2017, s. 14-16.

¹⁵ Koulov, Boian, Social and Economic Transformations in a Bulgarian Mountain Area: A 1986-2014 Comparative Analysis, *Journal of the Bulgarian Geographical Society*, 2018, s. 73-78.

¹⁶ Desislava Stoilava, “Local Government Reforms in Bulgaria: Recent Developments and Key Challenges”, 16th NISPAcee Conference on Public Policy and Administration: Challenges and Synergies, Working Group on Local Government, Bratislava 2008.

¹⁷ Drumeva, a. g. e., s. 147.

¹⁸ Sonay Bayramoğlu Özügürlü, Turgay Gülpınar, “Geçiş Sürecinde Bulgaristan’da Kamu Yönetimi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 75, No 1, Ankara, 2020, s. 271,272.

düzenlenmiştir. Bulgaristan Cumhuriyeti idari alanda belediyeler ve iller olmak üzere iki kademeli yönetim yapısına sahiptir.¹⁹ Belediyeler tüzel kişiliğe sahip bir yerel yönetim birimi olarak işlevine devam etmekte iken iller merkezi hükümetin taşra teşkilatı olarak çalışmalarına devam etmektedir.²⁰

Türüne bakılmaksızın, yerel yönetimlerin Yerel Yönetim ve Yerel İdare Birimleri Kanununun 17. maddesine göre eğitim, sağlık hizmetleri, kültür, toplum faaliyetleri, sosyal yardım, çevre koruma ve doğal kaynakların akılcı kullanımı, tarihi ve kültürel yapıların korunması, spor, rekreasyon, turizm ve afet yönetimi alanlarında karar organlarıncı bağımsız karar verebilme hakları bulunmakta ve bu hizmetleri yerine getirebilmektedirler.²¹

İdari ve Mülki Yapı Kanunu’nun 7 ila 17. maddeleri belediyeleri, özel bölgeleri ve kırsal alan belediyelerini düzenlemektedir. Aşağıdaki alt bölümlerde bu yönetim birimlerine yer verilecektir.

2.1. Bulgaristan’ın Merkezi Yönetimi Yapısı

Bulgaristan Anayasası’nın Temel İlkeler başlığı altındaki maddelerine göre, Bulgaristan’ın yönetim şekli Parlamenter Cumhuriyettir. Devlet gücünün kaynağını halk iradesinden alır. Anayasanın 2’nci maddesine göre Bulgaristan, özerk yerel yönetim anlayışına sahip üniter bir devlettir. Yine aynı maddeye göre ülkenin bütünlüğü bozulamaz.²² Anayasanın 11. maddesinde siyasal çoğunluk ilkesinin uygulanacağı belirtilmiştir. Bu ilke hem merkezi hem de yerel yönetim seçimlerinde geçerlidir. Anayasanın 62 ila 91. maddelerinde ise yasama organı hakkında açıklamalar yapılmaktadır. Meclis doğrudan halk tarafından dört yıllığına seçilen 240 milletvekilinden oluşmaktadır. Anayasanın 92. maddesine göre yürütme yetkisi Cumhurbaşkanı tarafından gerçekleştirilmektedir. Cumhurbaşkanı halk tarafından beş yıllığına seçilerek görevine başlar. Her ne kadar Anayasanın 1. maddesi parlamenter hükümet sistemini vurgulasa da Cumhurbaşkanı’nın halkoyuyla seçilmesi Bulgaristan’daki hükümet sisteminin yarı başkanlık sistemi olduğunu göstermektedir.²³ Cumhurbaşkanı, Bulgaristan Cumhuriyeti devletinin başı ve Bulgaristan Silahlı Kuvvetlerinin

¹⁹ Birgül Güler, “Bulgaristan’da Yerel Yönetimler” *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 1995, s. 81.

²⁰ Erol Esen, Veli Ercan Çetintürk ve Iva Mihova, “Avrupa Bütünleşmesi Sürecinde Bulgaristan’da Yerelleşme”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Özel Sayı 4, 2017, s. 7.

²¹ European Committee of the Regions, *a.g.e.*

²² National Assembly of the Republic of Bulgaria, 1991.

²³ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ekin Yayınevi, Bursa 2018, s. 89, 90.

başkomutanıdır. Cumhurbaşkanı görevlerini yerine getirirken kendisine yardımcı olması için Cumhurbaşkanı yardımcısı bulunmaktadır. Bakanlar Kurulu, Başbakan’ın teklif vermesi üzerine Millet Meclisi tarafından seçilmektedir.²⁴ Bu yapılanma Bulgaristan’ın merkezi yönetiminin merkez teşkilatlanmasıdır.

Bulgaristan Anayasası’nın 135. maddesi ülkenin belediyelere (община/obshtina) ve illere (област/oblast²⁵) ayrıldığını belirtmektedir. Aynı zamanda başkent ve diğer büyük şehirlerin kanunla kurulabileceğini ifade etmektedir. Yine aynı maddeye göre diğer idari birimler ve özerk yönetim birimlerinin de kanunla kurulacağı belirtilmiştir. Bulgaristan Anayasası’nın 136. maddesinde bir belediye, özyönetim uygulanacak düzeydeki temel idari bölge birimidir. Vatandaşlar, hem seçilmiş yerel özyönetim organları aracılığıyla hem de referandum veya halkın genel toplantısı yoluyla doğrudan belediye yönetimine katılırlar. Bir belediyenin sınırları halkın referandumuyla belirlenir. Belediye tüzel kişiliktir. 137. maddesinde ise belediyeler, ortak sorunların çözümünde ortak hareket etmekte serbesttir. Kanun, belediyeler arasında birliğe vesile olan koşulları belirler ifadeleri yer almaktadır. Bugün Bulgaristan 28 il ve 265 belediyeden oluşmaktadır. Her ne kadar bazı kaynaklarda bölge olarak geçmekteyse de Anayasanın ‘oblast’ tanımına bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti’ndeki il (vilayet) mülki idare birimine karşılık geldiği anlaşılmaktadır.²⁶ Anayasanın 142. ve 143. maddesinde bölge/ilin, devlet yönetiminin yerel düzeydeki bir uygulaması olduğu ve bu yönetim düzeyinin Bakanlar Kurulunca atanan bir vali tarafından idare edileceği açıkça ifade edilmiştir. Bu hükümler doğrultusunda, kamu yönetimi açısından oblast, merkezi yönetimin taşra birimidir. Valinin görevleri arasında devlet politikasının uygulanması, ulusal çıkarların, hukukun ve kamusal düzenin korunması bulunmaktadır. Bunlarla birlikte, iller tıpkı Türkiye’de olduğu gibi NUTS²⁷-3 düzeyindeki kamu

²⁴ Ayshe Mehmedova Dryanova, *Yerel Yönetimler Reformu Bağlamında Türkiye ve Bulgaristan Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırmalı Analizi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s. 109,110.

²⁵ Avrupa Komisyonu üniter bir devlet olan Bulgaristan’ın merkezi, bölgesel ve yerel olmak üzere üç yönetim biriminin olduğunu belirtmektedir (European Commission, 2018). Avrupa Bölgeler Komitesi (CoR) ise oblast karşılığı olarak ‘region’ değil ‘district’ terimini kullanmaktadır (The CoR, 2020). Bu açıdan merkezi yönetim merkezin başkent teşkilatı olup, bölgesel yönetim il/‘oblast’ ve yerel yönetim ise belediyelerdir.

²⁶ Aynı doğrultudaki bir görüş Amerikan Kongre Kütüphanesi kaynağında yer almaktadır (Congress, 2019).

²⁷ Avrupa Birliği ülkelerinin kullandığı istatistik bölge sınıflandırmasıdır.

yönetimi birimleridir.²⁸ Anayasanın geri kalanında bir alt düzey mülki idare birimi yalnızca belediye olarak tanımlandığı için, bu bölge/il/‘oblast’ kavramını Türkiye Cumhuriyeti’ndeki il mülki idare birimi ile eş tutmak gerekmektedir. İllerin başında il valileri ve vali yardımcıları bulunmaktadır. Belediyeler ise belediye başkanları ve başkan yardımcıları tarafından idare edilmektedir.²⁹

Bulgaristan Cumhuriyeti’nin kamu yönetimi yapılanmasını belirleyen Anayasa dışındaki kanunlar ise Bulgaristan Cumhuriyeti İdari ve Mülki Yapı Kanunu ile Yerel Yönetim ve Yerel İdare Birimleri Kanunudur.³⁰ İdari ve Mülki Yapı Kanununun 2. maddesi yine mülki idare birimlerinin iller ve belediyeler olduğuna işaret etmektedir. Belediyeler iki türe ayrılmaktadır. İlki İngilizcesi *mayoralty* ve Bulgarcası olan *кметство* olan kırsal alan belediyeleridir. İkinci tür ise özel bir yönetim biçimi olan İngilizce *quarter*, Bulgarca ise *район* olarak yazılan özel bölgeleri ifade etmektedir. Bulgaristan Cumhuriyeti kanunlarının idari ve mülki yapısına bakıldığında iller bir veya daha fazla belediyeden oluşur. İl, belediyelerin bulunduğu alanı kapsamak durumundadır. İl’in adı yerleşim merkezinin adını taşımaktadır.³¹

2.1.1. İl İdaresi (област)

İller, Anayasa ile Bulgaristan Cumhuriyeti İdari ve Mülki Yapı Kanunu’na göre düzenlenmiştir. İller, bölgesel politikaların gerçekleştirilmesi, devlet yönetiminin verimli olarak uygulanması amacıyla oluşturulan mülki yönetim birimidir. İller bir veya birkaç ilçeden meydana gelmektedir. İller, il valisi tarafından yönetilmektedir. Valiye, vali yardımcısı veya il yönetim birimleri yardımcı olur. Vali devlet kararlarının uygulanması, ulusal ve uluslararası çıkarların korunması, kamu düzeninin devam ettirilmesi ile belediyeler üzerindeki yönetsel denetim³² alanından sorumludur. İller yönetim amacı ile oluşturulmuş olup, yerel yönetimlerin seçimle iş başına

²⁸ European Committee of the Regions, (2020).

²⁹ Local Government, <http://www.mybulgaria.info/local-government-the-structure-of-bulgarian-municipalities-explained>. (06.07.2019) Belediyeler, özel bölgeler gibi idari birimleri de içine alan ve yerleşim yeri olarak Türkçe’ye çevrilebilecek olan naselini mestaların (населени места) da tamamı birer idari birim olmayıp, yerel mülki bölünmelerdir (National Statistical Institute, 2019).

³⁰ Ministry of Regional Development and Public Works, Laws, <https://www.mrrb.bg/en/acts/laws/> (24.02.2020).

³¹ Administrative and Territorial Structure of the Republic of Bulgaria Act, <https://www.mrrb.bg/en/administrative-and-territorial-structure-of-the-republic-of-bulgaria-act/> (24.02.2020).

³² Kamu yönetimi jargonu bakımından bu tanımlama ‘idari vesayet’ yetkisi olup, ‘oblast’ın il mülki idare birimi olduğuna yönelik görüşümüzü desteklemektedir.

gelmiş organlarına benzemez. Valiler bakanlar kurulu tarafından, vali yardımcıları ise başbakan tarafından atanırlar. Valiler herhangi bir siyasi parti ile birlikte hareket etmez, ticari faaliyetlerde bulunan şirketlerde görev almazlar. İl valisi, il sınırları içerisinde devletin politikalarını uygulamak, bölgesel reformlardan sorumlu olmak, il idaresinin altında bulunan birimler arasında iş birliğini sağlamak, yerel yönetimleri hukuki açıdan denetlemekle yükümlüdür. Bulgaristan'da belediyeler birinci sırada temel yerel yönetim birimi ve iller merkezi yönetim birimi olarak varlıklarını devam ettirmektedirler.³³ İlin oluşturulmasında birkaç etkene bakılmaktadır. İlin fiziki ve coğrafi yapısı, yerleşim biriminin gerekli sosyal ve teknik alt yapıya sahip olması, ulaşım güzergâhlarına yakınlığı ve son olarak kültürel ve ekonomik açıdan durumu il mülki idare biriminin oluşumuna etki etmektedir. İlin sınırları ve idari merkezleri, Bakanlar Kurulunun önerisi ile Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır.³⁴

2.1.2. İl Valisi (управител)

Vali, ilde bulunan tek yürütme organıdır. Valinin bulunmadığı zamanlarda görevlerini vali yardımcısı yerine getirir. Vali yardımcılarının görevleri ve yetki alanları vali tarafından belirlenir.

İl valisinin; milli politikaları il sınırları içinde uygulamak ve idari birimler arasındaki koordinasyonu sağlamak, ilin kalkınması için strateji geliştirmek ve bunların uygulanmasını sağlamak, il üzerindeki tarihi ve kültürel mirasın korunmasını sağlamak, bulunduğu ilde kanunların uygulanmasını ve alınan kararların yürütülmesini sağlamak, ilde bulunan merkezi yürütmenin taşra birimleri ile ilişkiler kurmak ve yöneticilerin faaliyetlerinin kontrolünü sağlamak, afet durumlarında vatandaşların, kültürel ve maddi değerlerin ayrıca çevrenin korunması gibi faaliyetleri organize etmek, güvenlik konseyinin başında bulunmak, il düzeyinde uluslararası ilişkilerin yürütülmesini sağlamak gibi görevleri bulunmaktadır.

Valiler, il idarelerinin faaliyetleri hakkında Bakanlar Kuruluna senelik raporlar sunar. Valiler, belediye meclislerinin hukuki olmayan eylemlerini askıya alma ve belediye başkanlarının hukuk dışı davranışlarını yürürlükten kaldırma hakkına sahiptir. İl valisi, emri altında siyasi kabine kurma hakkına sahiptir. Hükümet, valiye devlet politikasının yürütülmesine yönelik kararların alınmasında yardımcı olur. Valinin devlet kurumları ve toplumla olan ilişkilerini organize eder, aynı zamanda gerçekleşmesinde yardımcı

³³ Hüseyin Erkul ve Hüseyin Kara, "Denetim Açısından Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırılması", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 12, Sayı 24, 2014, s. 207-208.

³⁴ Administrative and Territorial Structure of the Republic of Bulgaria Act.

olur. Valinin, verdiği kararlar hakkında ilgili idari mahkemesine itirazda bulunulabilir. Vali, belediye başkanı ve belediye meclislerinin kanuna aykırı işlemlerinin yürütülmesini durdurabilir, mahkemeye götürebilir ve iptal edebilir.

Bölgesel kalkınma da belediyelerle ilişkilendirilmiştir. 2008 yılından beri uygulanan Bölgesel Kalkınma Kanununa göre Avrupa Birliği NUTS sistemi doğrultusunda dört veya beş ili sınırları içerisine alan altı adet bölge belirlenmiştir. Bölgeler Bölgesel Kalkınma Konseyleri tarafından idare olunmaktadır. Konsey başkanı, rotasyona tabi olmak kaydıyla, bölgeyi oluşturan illerin valileridir. Konseyin üyeleri bölgesel kalkınma, maliye, ekonomi, turizm, çalışma, tarım ve gıda, çevre, ulaştırma, içişleri, iletişim, eğitim ve kültür bakanlıkların temsilcileri ile belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinden seçilmektedir.³⁵

2.2.Belediyeler (община)

Diğer pek çok Avrupa Birliği üyesi ülkede olduğu gibi Bulgaristan'da da özerk yerel yönetim sisteminin temel birimi belediyedir. Bulgaristan'da yerel yönetim sistemi Yerel Yönetim ve Yerel İdare Birimleri Kanunuyla düzenlenmiştir. Buna göre belediyeler yerel yönetim sisteminin uygulandığı yerdeki temel idari mülki birimdir. Bulgaristan'da belediyeler temel kanuni yerel yönetim birimleri olup ülkede tek düzeyli yerel yönetim yapısı bulunmaktadır. Belediye'nin adı, yerleşim merkezinin adı ile aynı adı taşır. Belediyenin sınırları, halkın çoğunluğunun katıldığı bir referandum ile belirlenir. Belediyelerin tüzel kişilikleri olup, kendi yerel gereksinimlerini karşılamak için bütçeye sahiptir. Yerel özerk yönetim her zaman belirli bir düzeyde ekonomik ve sosyal kalkınma ile bağlantılıdır. Gelişimin spesifik boyutları ve özelliklerine göre belirlenir. Faaliyetlerini hem bağımsız olarak hem de devlet iktidarının diğer organlarıyla ve devlet idaresinin-belediye başkanının yanı sıra idari bölge birimlerindeki vatandaşlar ve tüzel kişilerle etkileşim halinde ve karşılıklı olarak yürütür. Bulgaristan Cumhuriyeti'ndeki yerel özerk yönetim, ayrı bir adem-i merkezîyetçi kamu yönetimidir.³⁶

Bulgaristan Cumhuriyeti'nde idari ve bölgesel birimlerin kurulması ve aynı zamanda idari ve bölgesel değişikliklerin yapılması ayrı bir kanun ile düzenlenmiştir. Bu kanun Bulgaristan İdare ve Mülki Teşkilatlanması

³⁵ Regional Development Act, <https://www.mrrb.bg/en/regional-development-act/>, (20.08.2020).

³⁶ Hristo Ivanov, Government or Selfgovernment of Local Government in Bulgaria, Varna Free University, Department "International Economics and Administration", Department "Administration and Management", ?, http://ebox.nbu.bg/pa2012/4_X.Ivanov.pdf, s. 8.

Kanunudur. Bu kanuna göre belediye bir ya da birden fazla komşu yerleşim yerinden oluşmaktadır.³⁷

Belediye kurulmasında aranılan bazı kriterler bulunmaktadır. Belediyeye katılacak bütün yerleşim yerlerinin toplam nüfusunun 6.000’den fazla olması³⁸, belediye merkezi ile mahalleleri arasındaki uzaklığın 40 km’den fazla olmaması, yeni bir belediye kurma veya mevcut bir belediyeye katılma şartlarını taşımayan birden fazla sayıda birbirine komşu mahalleyi kapsaması, idari merkeze ve imkânlarla sahip bir yerleşim biriminin bulunması ve yeni kurulan belediyenin kendi gelirleri ile giderlerini karşılaması için yeterli desteğe sahip olması temel şartlardır.

Yukarıda belirtilen şartların taşınmaması durumunda, Bakanlar Kurulu belediye kurulması için farklı bir süreçle karar verebilir. Yerleşim yerindeki seçmenlerin en az %25’i belediye meclisine dilekçe verir ve ardından belediye meclisi bir ay içerisinde karar vererek, il valisine gönderir. İl valisi durumu inceleyerek kanun yönünden herhangi bir sakınca yoksa belediye kurulacak yerleşim yerinde referandum yapılması için belediye meclisine bilgi verir. Referandumun olumlu sonuçlanması durumunda vali, Bakanlar Kuruluna yazılı rapor sunar. Kalkınma Bakanlığının yazılı görüşü alındıktan sonra karar onaylanması için Cumhurbaşkanına sunulur. Belediyenin kurulma aşamaları bu şekilde gerçekleşmektedir.³⁹

Belediyelerin sınırlarındaki değişikliklere bakıldığında, bölünme nedeniyle bir belediyenin kapatılmasına ilişkin süreç gerekli kanunlara uygun olarak yapılacaktır. Bir belediye sınırları içerisindeki toprakların komşu bir belediye sınırları içerisine geçmesi için yapılacak referandum sonrasında belli olur. Öncelikle yerleşim yerindeki halkın %25’lik kısmının talep ediyor olması ve belediye başkanının bu talebi destekler beyanına ihtiyaç vardır. Belediye meclisi bu talebi bir ay içerisinde ilan eder ve bölge valisine gönderir. İl valisi iki hafta içerisinde alınan talep ve belediye meclisinin kararlarının hukukiliğini doğrular. Vali, iki hafta içinde ilgili belediye meclisine referandum kararının alınmasını teklif eder. Referandum belirli

³⁷ Local Government and Local Administration Act, <https://www.mrrb.bg/en/local-government-and-local-administration-act/>, (24.02.2020).

³⁸ 2000 yılında Bulgaristan’da nüfusu 6.000’den az 32 adet belediye bulunmaktayken 2015 yılı itibarıyla bu sayı 69’a yükselmiştir (Regional Profiles, News: *Ever More, Ever Smaller Municipalities*, 02.03.2017, <https://www.regionalprofiles.bg/en/news/ever-more-ever-smaller-municipalities/>, (11.03.2021)). İdari ve Mülki Yapı Kanununun 8 ve 9. maddelerinin yerel halkın isteği ve oylamasıyla yerleşim yerlerinin belediye olarak belirlenebilmesi gibi hukuki boşlukların bulunması ve idari kapasiteyi güçlendirici politikadaki yetersizlik gibi nedenler nüfus kriterinin esnetilmesine imkân vermektedir.

³⁹ Ayshe Mehmedova Dryanova, *a.g.e.*, s. 119-121.

hukuki çerçeve içerisinde yapılır ve olumlu karar çıkması durumunda il valisi talep edilen değişikliği Bakanlar Kuruluna rapor olarak sunar. Bakanlar Kurulu da var olan değişiklik talebini Cumhurbaşkanı yazılı olarak sunar. Belediye sınırlarında yapılacak olan değişiklik süreci bu şekilde gerçekleşir.

Kırsal alan belediyelerinde yapılacak sınır değişikliklerine bakıldığında ise, belediyelerin kapatılması veya belediye topraklarının sınır değişikliğine uğraması var olan şartlar değerlendirilerek kanunlara uygun olarak gerçekleşir. Belediye meclisinin aldığı kararlar, meclis tarafından kabul edildikleri tarihten itibaren yedi gün içerisinde hem belediye başkanına hem de il valisine gönderilerek kanunlara uygunluğu denetlenir ve resmî gazetede yayınlanır. Devlet gazetesinde ilan edildiği tarihten itibaren yürürlüğe girer.⁴⁰

Bulgaristan’da idari birim olarak illerin içerisinde temel yerel yönetim birimi olan belediyeler yer almaktadır. Bununla birlikte alt belediye türü yapılar da bulunmaktadır. Bunlar ikiye ayrılmakta olup, özel bölgeler (район) ve kırsal alan belediyeleri (Кметство) olarak isimlendirilmektedir. Bazı kaynaklarda özel bölgeler, ilçe belediyeleri olarak adlandırılmıştır.⁴¹ Ancak, İdari ve Mülki Yapı Kanununda bu özel bölgelerin başkentte ve nüfusu 300.000’in üzerinde olan şehirlerde kurulacağı belirtilmiştir. Hatta nüfusu 100.000’in üzerinde olan diğer yerleşimlerde ise belediye meclisi kararı ile bu özel bölgelerin kurulabileceği de ifade edilmiştir. Kırsal alan belediyesi ise 150 ve üzeri nüfusun yaşadığı alanlarda kurulabilmektedir. Belediyeler, seçilmiş belediye başkanı ve belediye meclisine sahiptir. Ancak, kırsal alan belediyelerinin meclisleri bulunmamaktadır.⁴² Yönetim, dört yıllığına seçilen meclis ve belediye başkanı tarafından yerine getirilir. Başkent belediyesi içerisinde yer alan kırsal alan belediyelerinde, kırsal alan belediye başkanı seçilir. Başkent belediyesi, özel bölge statüsüne sahip idari birim olarak özel bir yönetime sahip yer almaktadır. Başkent’te yerel halkın politikaları ve şehrin gelişmesine yönelik devlet politikaları birleştirilmektedir.

Bulgaristan belediyelerinin teşkilatlanması ikili yapıda olup, bunlar belediye meclisi ve belediye başkanıdır.

2.2.1. Belediye Meclisi (общински съвет)

Teşkilatlanma hakkını, evrensel hukuk kuralları da Bulgaristan Anayasası da tanımaktadır. Birçok toplum bilimcisine göre, yönetime katılma, ayrımcılık

⁴⁰ Administrative and Territorial Structure of the Republic of Bulgaria Act.

⁴¹ Erol Esen, Veli Ercan Çetintürk, İva Mihova, *a. g. m.*, s. 8.

⁴² Keith Snavelly and Uday Desai, *a. g. m.*, s. 52.

siyasetini önleme aracı olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden meclis çalışmaları bir toplumda yaşayan farklı grupların söz sahibi olabilmesi bakımından önemlidir.⁴³ Yerel yönetim merkezleri olan belediyelerde en temel çalışma organı belediye meclisleridir. Yerel Yönetim ve Yerel İdare Birimleri Kanununun 19. maddesi gereğince meclislerde üye sayısı dokuz gruba ayrılmıştır. Nüfusu 5.000 altında olan belediyeler 11 üyeli, 10.000'e kadar olan belediyeler 13 üyeli, 20.000'e kadar olan belediyeler 17 üyeli, 30.000'e kadar olan belediyeler 21 üyeli, 50.000'e kadar olan belediyeler 23 üyeli, 75.000'e kadar olan belediyeler 27 üyeli, 100.000'e kadar olan belediyeler 29 üyeli, 160.000'e kadar olan belediyeler 33 üyeli ve nüfusu 160.000'in üzerinde olan belediyeler ise 41 üyeli meclislere sahiptirler. Özel bir yönetim biçimine sahip başkent Sofya Belediyesi (Stolichna) ise yine aynı Kanun maddesine göre 49 kişilik meclise sahiptir. Yerel Yönetim ve Yerel İdare Birimleri Kanununun 48 ve 49. maddelerine göre belediye meclisi yerel sorunların çözümü veya meclis kararlarına yardımcı olmak gibi konularda komisyonlar kurabilmektedir.

Meclis üyeleri dört yıllık bir süre için halk tarafından seçilmektedir. Meclis belediye başkanının önerisi ile belediyenin, özel bölge ve kırsal alan belediyelerinin yönetim şemasını oluşturmak, borç alma ve borç verme işlemine karar vermek, belediyenin kalkınma planları ve stratejilerini belirlemek, belediye tüzel kişiliğinin faaliyetlerini belirlemek, özel bölge belediyeleri ve mahalle oluşturma çalışmaları yapmak, cadde, meydan, sokak isimlerini kararlaştırmak, projeleri, kalkınma programlarını hazırlamak ve kabul etmek, aynı zamanda belediye meclisinin aldığı kararları yedi gün içerisinde il valisine göndermekle görevlidir.

Belediye meclisini, meclis başkanı yönetir. Meclis başkanı ilgili Kanunun 24. maddesine göre belediye meclisi tarafından seçilir. Gizli oylamayla yapılan seçimde geçerli oyların salt çoğunluğunu elde eden aday meclis başkanı olarak seçilmiş olur. Meclis, bir veya birden fazla meclis başkan vekilini de aynı yöntemle seçebilmektedir. Başkan meclisi toplantıya çağırır, toplantıları yönetir, meclis komisyonlarıyla meclisin eşgüdümünü sağlar ve meclisi kişi ve kurumlar nezdinde temsil eder.

Yerel Yönetim ve Yerel İdare Birimleri Kanununun 23. maddesi uyarınca; belediye meclisini meclis başkanı dışında meclis üyelerinin üçte biri, belediye sınırları içerisindeki seçmenlerin beşte biri veya belediyenin sınırları içerisinde bulunduğu ilin valisi de toplantıya çağırabilme yetkisine sahiptir.

⁴³ İsmail Cambazov, *Bulgaristan'da Başmüftülük Tarihi I*, Başmüftülük Yayınları, Sofya 2013, s. 290.

2.2.2. Belediye Başkanı (кмет)

Belediyede yürütme organının başı belediye başkanıdır. Dört yıllık bir süre için halk tarafından seçimle ya da özel durumlarda belediye meclisi tarafından seçilir. Seçim barajı bulunmamaktadır. Belediye seçim kanununa göre belediye başkanı, özel bölge ve kırsal alan belediye başkanları iki farklı çoğunluk sistemi ile seçilir. Seçimlerde belediyeler ve bunların kırsal alan belediyeleri tek adaylı bir seçim çevresidir. Bir aday ilk turda geçerli oyların yarısından çoğunu aldığı takdirde belediye başkanı seçilir. İkinci turda en fazla oy alan kişi belediye başkanlığını kazanır. Belediyelerde başkan yardımcısı veya başkan yardımcıları belediye meclisleri tarafından seçilir. Belediye başkanı, belediye meclisi kararlarının uygulanmasını sağlar ve yürütmenin başında yer alır. Kanunların ve belediye meclisi kararlarının doğrultusunda görevini yerine getirmek zorundadır. Meclis kararlarının tekrar görüşülmesi için itirazda bulunabilir. Meclis aldığı kararların kesin olduğu konusunda direnmeye devam ederse karar kesindir. Başkan, kararı yargıya taşıma hakkına sahiptir. Belediye seçimlerinde oy kullanabilme hakkı 18 yaşını doldurmuş ve bulunduğu bölgede en az 12 ay oturan herkes için geçerlidir.⁴⁴

Belediye başkanının görevleri şu şekildedir: Belediyenin yürütme faaliyetlerinde aktif rol oynar, belediye personelini atar ve görevden alır, belediye bütçesinin uygulanmasını organize eder ve denetler, uzun vadeli programların ayarlanması konusunda organizasyonu sağlar, güvenlik konseyinin başında yer alır, siyasi partiler, kamu kurumları ve ülke içindeki, ülke dışındaki yerel yönetimlerle ilişkileri yürütür, özel ve tüzel kişilere karşı mahkemede belediyeyi temsil eder, belediye meclis toplantılarına katılır, belediye meclis kararlarının uygulanması sırasında çıkarılan idari emirleri, anlaşmaları, bunlara yapılan eklemeleri yayınladıktan sonra üç gün içerisinde belediye meclisine gönderir, Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulunun kararlarının uygulanmasını sağlar, belediye idaresinin çalışma yönetmeliğini onaylar, kamu düzeninin sağlanması için polis teşkilatına yazılı emirler verir.

Yerel Yönetim ve Yerel İdare Birimleri Kanununun 39. maddesine göre nüfusu 10.000'e kadar olan belediyelerde iki, 100.000'e kadar olan belediyelerde üç, 160.000'e kadar olan belediyelerde dört, 160.000'den fazla olan belediyelerde beş ve başkent belediyesinde yedi adet belediye başkan yardımcısı bulunabilir. Belediye başkan yardımcıları belediye başkanı tarafından atanır ve işlevleriyle sorumluluk alanları yine belediye başkanı tarafından bizzat belirlenir.

⁴⁴ Hüseyin Erkul ve Hüseyin Kara, *a.g m.*, s. 209.

Belediye başkanlığı görevinin sona ermesi durumları birden fazla olarak belirlenmiştir. Kişinin istifa etmesi ve ölmesi gibi durumlar, görevine engel hastalık durumunun altı aydan fazla sürmesi, kasıtlı suç işlemesi sebebiyle hapis cezası alması, belediyenin, bunların kırsal alan belediyelerinin kapatılması sebebi ile değişiklikler yapılması, üst düzey devlet kadrolarına atanması, görevini bir aydan fazla süre ile terk etmesi gibi nedenlerden dolayı görevi sona erer.⁴⁵

2.3. Özel Bölgeler (район)

Özel bölgeler belirli bazı koşulların gerçekleşmesiyle oluşturulan yerel yönetim birimleridir. Başkent ve 300.000’den fazla kişinin bulunduğu şehirlerde özel bölgelerin kurulması planlanmıştır. Belediye meclisi kararı ile nüfusu 100.000’in üzerinde olan yerleşimlerde de kurulabilir. Yerleşim yerleri ve arazi sınırları bölgenin içerisine dâhil olunacaktır. Bölge adının belirlenmesi için kanun çıkartılır. Şehirlerde özel bölgelerin kurulabilmesi için yerleşim yerinde nüfusun 25.000’den fazla olması gerekmektedir. Bunun yanında coğrafi özellikler ve alt yapı desteğinin sağlanması ayrıca sosyal, idari ve sağlık alanında da koşulların uygun olması şartları bulunmaktadır. Özel bir bölgenin kurulması aşamasında belediye başkanı öneride bulunur. Proje belediye meclisinde tartışılarak, karara bağlanır. 14 gün içinde hukukiliği hakkındaki kararını açıklayacak olan il valisine gönderilerek devlet gazetesinde ilan edilir. Başkent belediyesi ve 300.000’den fazla nüfusu olan şehirlerin toprak bütünlüğü yeni bir kanun ile yürütülür.⁴⁶

Belediye başkanının görevleri arasında, belediye bütçesinin gereklerini yerine getirmek, bayındırlık çalışmaları, toplumsal alan ve diğer hususlar ile ilgili önlemleri almak, belediye meclisi tarafından belirlenen, belediye mülkiyeti alanlarının yönetiminden sorumlu olmak, belediye çalışanlarının görevlendirilmesi ve görevden alınması, çevrenin iyileştirilmesi ve restorasyonu ile ilgili önlemler almak ayrıca kırsal mülklerin korunmasını organize etmek, nüfus kayıtlarının güncel tutulmasını sağlayarak idari hizmetleri yerine getirmek, afet ve kaza gibi durumlarda halkı organize etmek gibi görevleri bulunmaktadır. Belirtilmesi gereken bir diğer husus özel bölge belediye başkanlarının bir üst belediye meclislerine katılıyor olmasıdır.⁴⁷

⁴⁵ Ahmet Tunç, Murat Sezik ve Aynur Başurgan, *a.g.m*, s. 18-19.

⁴⁶ Administrative and Territorial Structure of the Republic of Bulgaria Act

⁴⁷ Local Government and Local Administration Act

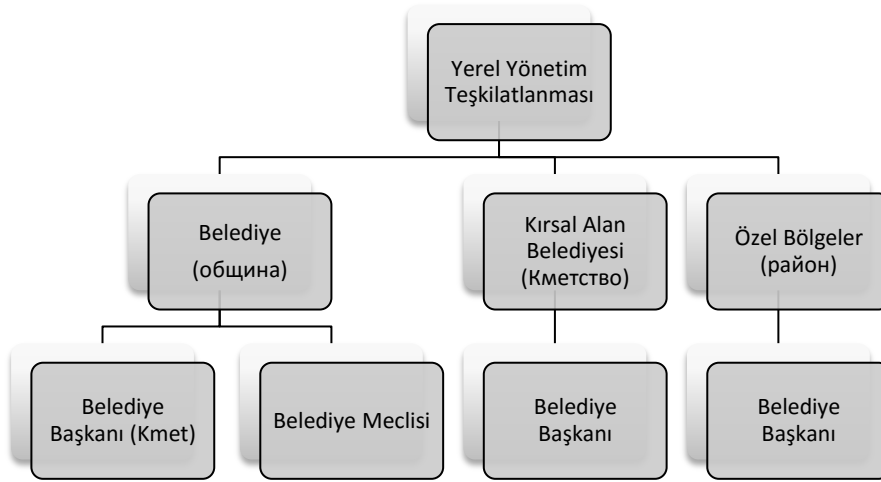
2.4. Kırsal Alan Belediyeleri (кметство)

Belediye Meclisinin kararı ile belediye topraklarında kırsal alan belediye başkanlığı kurulabilir. Belediye başkanlığı birkaç yerleşim alanından oluşur. Belediye başkanlığı, yerleşim yerinin adını alacaktır. Belediye başkanlığını oluşturan yerleşim yerlerinde 350’den fazla kişinin olması ve verilen görevlerin yerine getirilme olasılığı değerlendirilir. Belediye başkanlığının kurulması için, ilgili belediyelerdeki seçmenlerin en az %25’inin belediye başkanlığının kurulma gerekliliğini belirten talebi ile belediye meclisi bir ay içerisinde kararı değerlendirecek ve ilgili yerleşim yerinde seçime karar verecektir. Referandum olumlu olursa belediye meclisi, belediye başkanlığının kurulması için karar alacaktır. Alınan karar 14 gün içerisinde il valisi tarafından değerlendirilerek resmi gazetede yayınlanır. Belediye meclisi, belediye başkanlığının huzurunda 1. maddenin 1. fıkrasının gerekliliklerini yerine getirmeden belediye başkanlığının kurulması için referandum kararı alabilir.⁴⁸

Belediye başkanının görevleri arasında, belediye bütçesinin gereklerini yerine getirmek, nüfus kayıtlarının güncel tutulmasını sağlayarak idari hizmetleri yerine getirmek, belediye çalışanlarının görevlendirilmesi ve görevden alınması, bayındırlık çalışmaları, toplumsal alan ve diğer hususlar ile ilgili önlemleri almak, çevrenin iyileştirilmesi ve restorasyonu ile ilgili önlemler almak ayrıca kırsal mülklerin korunmasını organize etmek, belediye meclisi tarafından belirlenen, belediye mülkiyeti alanlarının yönetiminden sorumlu olmak, afet ve kaza gibi durumlarda halkı organize etmek gibi görevleri bulunmaktadır. Kırsal alan belediye başkanları, özel bölge belediye başkanları gibi, bir üst belediye meclislerine katılabilirler.⁴⁹

⁴⁸ Administrative and Territorial Structure of the Republic of Bulgaria Act.

⁴⁹ Local Government and Local Administration Act.

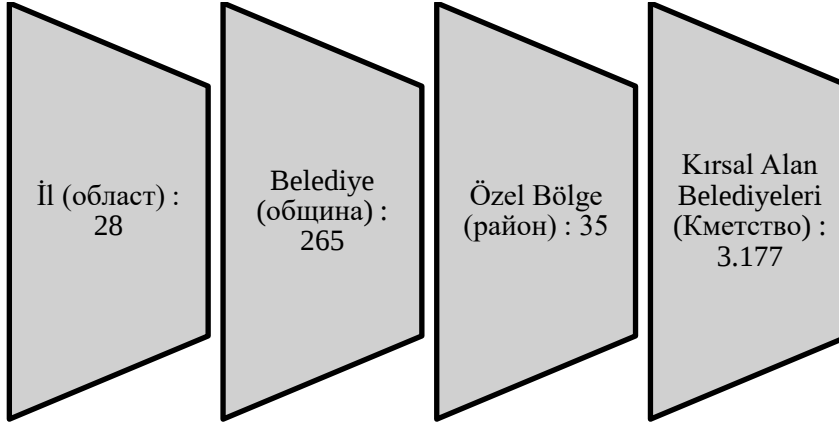

Şekil 1: Bulgaristan Cumhuriyeti Yerel Yönetim Yapısı⁵⁰

Şekil 1’de de görüldüğü üzere Bulgaristan yerel yönetimlerinin teşkilatlanması üç tür olup, belediyeler, kırsal alan belediyeleri ve özgül koşulların yerine gelmesi durumunda bazı yerleşim yerlerinde oluşturulabilecek özel bölgelerdir. Belediyelerin içyapısı ikili bir görünüm sunmakta olup, karar organı olan meclis ve yürütme organı olan belediye başkanıdır. Kırsal alan belediyelerinin ise meclislerinin bulunmadığı, sadece başkanları olduğu ama başkanların, kırsal alan belediyesinin bağlı olduğu belediyenin meclisine katıldığından daha önce bahsedilmiştir.

Şekil 2’de ise Bulgaristan İstatistik Enstitüsü verilerine göre Bulgaristan’da toplam il sayısı 28, belediye sayısı 265, özel bölge sayısı 35 ve kırsal alan belediyeleri sayısının 3.177 olduğu görülmektedir. En büyük sayı kırsal alan belediyelerinin olup, oluşturulması belirli bazı kurallara dayalı olan özel bölgelerin bu niteliğinden dolayı da sayılarının sınırlı olduğu görülmektedir.

⁵⁰ Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 2: Bulgaristan Cumhuriyeti Yerel Yönetim Yapılanması
İl, Belediye, Özel Bölge ve Kırsal Alan Belediye Sayıları⁵¹

3. Türkiye’de Yerel Yönetimlere Genel Bakış

Türkiye’de modern yerel yönetimlerin geçmişi 19. yüzyıl ortalarına dayanmaktadır. Bu tarihten önce yerel yönetim hizmetleri kadılık makamı, bu makama bağlı teşkilat ile vakıflar ve esnaf teşkilatları gibi klasik kurumlar tarafından yerine getirilmekteydi. Tanzimat Dönemi ile birlikte klasik kurumların işlevleri giderek azalmış ve yerlerini modern bir yapılanma çabası içerisinde olan belediye kurumlarına bırakmıştır. Tanzimat süreciyle modern belediyelerin ortaya çıkmasının ve şekillenmesinin nedenleri arasında Tanzimat yöneticilerinin Avrupa’da edindikleri bilgi ve birikimin varlığı, var olan belediye hizmetlerinin toplumun ihtiyacını karşılayamaması ve işlemez hale gelmiş olması söylenebilir. Diğer bir ayrıntı ise Avrupa devletlerinin iktisadi faaliyetlerini yürütmek için Osmanlı liman şehirlerinin ıslahını istemekte olmalarıydı. Belediyelerin ıslahında Avrupa’nın ama özellikle Fransa’nın etkisi de bulunmaktadır. İl özel idareleri ve belediyeler, Türk yönetim hayatına Tanzimat’tan sonraki reform hareketleri içinde Fransız yönetim sisteminden alındığı halde, köy yönetimleri, Türk toplumunun siyasi, sosyal ve idari gereksinmelerinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.⁵² 5 Nisan 1884 tarihli Belediye Teşkilatı

⁵¹ National Statistical Institute 2019.

⁵² İlber Ortaylı, *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yayınları, İstanbul 1985, s. 92.

Hakkında Fransız Kanunu ile 3 Nisan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu arasında, kurdukları organların kuruluş ve işleyişlerine ve keza görev ve yetkilerine ilişkin pek çok benzerlik vardır. Sadece organlara ilişkin değil, bütçe gibi başka konulardaki hükümler itibarıyla da bu iki Kanun arasında yüksek oranda benzerlik vardır. Bu benzerlik sadece bu kanunların maddelerinin anlamları bakımından değil, bazen ifade biçimleri bakımından da mevcuttur. Bu verilere bakarak, 3 Nisan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunu’nun hazırlanmasında 5 Nisan 1884 tarihli Belediye Teşkilatı Hakkındaki Fransa’daki ilgili Kanundan büyük ölçüde yararlanıldığını söylenebilir.⁵³

20. yüzyılın başında özerk bir kurum olarak, Türk idari sistemine il özel idareleri kazandırılmıştır. Cumhuriyet Döneminde ise köyler ve belediyelere dair kanunlar çıkartılmış olup, il özel idareleri ve belediyeler 2004 ve 2005 yıllarında reforma tabi tutulmuş olsa da köy yönetimini düzenleyen kanun yürürlükte bırakılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 123. maddesi idarenin kuruluş ve görevlerinin, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esasına dayandığını belirtir. Aynı zamanda 126. madde ise merkezi yönetimi düzenler.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın yerel yönetimleri düzenleyen Mahalli İdareler başlıklı 127. maddesi ise yerel yönetimlerin, il, belediye veya köy halkının yerel ortak gereksinimlerini karşılamak için kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileri olduğunu belirtmektedir. Buradan anlaşılabileceği üzere Türkiye’de yerel yönetimler il, belediye ve köy şeklinde ayrılmıştır. Ayrıca, aynı maddeye göre merkezi yönetim, yerel yönetimler üzerinde vesayet yetkisini kullanır.

3.1. İl Özel İdareleri

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununda il özel idaresi; il halkının yerel ortak nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişiliği olarak tanımlanmaktadır. İl özel idareleri tarım, gençlik ve spor, bayındırlık, erozyonun önlenmesi ve toprağın korunması, çocuk evleri, çocuk yetiştirme yurtları, turizm, sanat, kültür, yoksullara yardım, eğitim ve öğretim kurumları için arsa temini, yapıların bakım ve onarımı gibi konularda il sınırları içinde faaliyet sürdürmekle yükümlüdür. Ağaçlandırma, köylerin desteklenmesi, kanalizasyon, kültür, sanat, turizm, park ve bahçe,

⁵³ Kemal Gözler, “Türk Belediye Sistemi Üzerinde Fransız Etkisi: 3 Nisan 1930 Tarihli Belediye Kanunu Fransa’dan mı İktibas Edilmiştir?”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1-2, Ankara 2019, s. 20.

yol, imar ve su gibi alanlardaki hizmetlerinde ise belediye sınırları dışında görevlidir. Ayrıca il özel idarelerinin Kanunla belirtilen görev ve yetkilerin yerine getirilmesi için gerekli ruhsatı ve izni vererek denetlemek, yasak koymak, emir vermek, ceza vermek ve yönetmelik çıkararak bunları uygulamak, borçlanmak ve bağış kabul etmek gibi konularda yetki ve ayrıcalıkları vardır. Ayrıca, yaptığı hizmetlere dair halkın görüş ve düşüncelerini almak için araştırma yapabilir.⁵⁴

İl özel idarelerinin organları il genel meclisi, il encümeni ve validir. İl genel meclisi, il özel idaresinin karar organıdır. İl genel meclisi, il çapında bir meclis görevi görmektedir. Üyeleri halk tarafından seçilen il genel meclisinde, belirli yer ve zamanda toplanarak, görüşme yapılır ve yeterli sayı ile karar alınır. Aynı zamanda bütçe ve hesap tasarımlarını onaylar. İl genel meclisi, belirli şartlar altında feshedilebilir. Sonuç olarak il genel meclisi kararları valiye gönderilir ve onay vermesi ile yürürlüğe girer.⁵⁵

İl encümeni her hafta toplanan bir karar ve kısmen yürütme organı olup, başkanı validir. Encümenin diğer üyeleri ise il genel meclisinin her yıl kendi üyeleri arasından seçeceği üç üye, il özel idaresi genel sekreteri ve her yıl birim amirleri arasından vali tarafından seçilecek iki üyeden oluşur. Vali, idari vesayet yetkisi kapsamında, kanun ve diğer mevzuat hükümleri ile il genel meclisi kararlarına aykırı gördüğü encümen kararlarına ilişkin itiraz veya idari yargıya ve temyize başvurma haklarına sahiptir.

Vali ise tüzel kişiliğin temsilcisi, il özel idaresinin başı ve aynı zamanda yürütme organıdır. Vali, 3 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesine göre Cumhurbaşkanlığı tarafından atanır. Vali, bu açıdan bir yerel yönetim birimi olan ilin seçilmiş değil, atanmış bir organıdır. İl meclisi ve il encümeninin aldığı kararların uygulanmasını, il özel idaresinin işlerliğinin korunmasını sağlar. Ayrıca, il özel idaresi personelini atamakla yükümlüdür. Bütçe, stratejik plan ve performans programını hazırlar.

3.2. Belediye Yönetimi

3 Temmuz 2005 tarih ve 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun 3. maddesine göre belediye “belde sakinlerinin mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idari ve mali özerkliğe sahip kamu tüzel kişisi”dir. Nüfusun %80’i belediye sınırları içerisinde ikamet ettiği için belediyelerin halka daha

⁵⁴ Nuri Tortop, Burhan Aykaç, Hüseyin Yayman ve M. Akif Özer, Mahalli İdareler, Nobel Kitap, Ankara, 2014, s. 169.

⁵⁵ Kemal Gözler, *Mahalli İdareler Hukuku*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2018, s. 295, 296.

yoğun hizmet vermekle görevli ve sorumlu olduğu söylenebilir. Türkiye’de iki ayrı belediye bulunmaktadır. İlki tamamıyla belediye kanununa göre kurulan il, ilçe ve belde belediyeleri, ikinci ise büyük şehirlerde faaliyet gösteren ayrıcalıklı bir statüye sahip büyükşehir belediyeleridir. Ancak, kendilerine verilen yetki, görev ve sorumluluklarda iki tür arasında çok büyük farklılıklar olmayıp, büyükşehir belediyeleri ilçe belediyeleri üzerinde koordinasyon göreviyle donatılmıştır.

5393 sayılı Kanun, kamu yönetimi alanında önemli gelişmelere yol açmış ve Cumhuriyet’in ilk yıllarından kalan belediyeçilik sisteminde önemli değişikliklere gidilmiştir. Bir yerleşim yerinde belediye kurulabilmesi için gerekli sayı 2.000’den 5.000’e çıkarılmıştır. Mahalle, belediye yapılanması içerisinde idari birim haline gelmiştir. Belediyelerin yetkileri ve görevleri eskisine oranla arttırılmıştır. Belediye yapılanmasında yönetime katılım ve demokrasi hususunda ilkeler değiştirilmiştir. Ticaret, sağlık, kültür, eğitim ve spor gibi konularda görev ve sorumluluklar arttırılmıştır. Belediyelerin denetimi ile ilgili olarak yeniliklere gidilmiştir.⁵⁶ Kısaca, belediyelerin görev, yetki ve sorumlulukları oldukça kapsamlı bir biçimde arttırılmıştır.

Belediye yönetiminin organları meclisi, encümen ve başkandan oluşmaktadır. Belediyelerin karar organı olarak görev yapan belediye meclisleri, “2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”da belirtilen esaslara göre seçmenler tarafından seçilen üyelerden oluşmaktadır. Karar organı niteliğindeki meclisin görevleri 5393 sayılı Kanunda belirtilmiştir. Buna göre meclis stratejik planların, performans programının, bütçenin ve kesin hesabın kabul edilmesi, imar planlarının görüşülerek kabul edilmesi, borçlanmaya karar verilmesi, yönetmeliklerin kabul edilmesi, mahalle, sokak, cadde isimlerinin değiştirilmesi/belirlenmesi ve mahalle yapılacak yerlere karar verilmesi, diğer yerel yönetimlerle birlik kurmaya karar verilmesi, belediye sınırları içerisinde yaşayan halkın sosyal faaliyetlere katılımının sağlanması, belediye sınırları içerisinde yaşayan gençlerin spor, kültür, sanat, turizm gibi alanlarda faaliyet yapmasına ve kendilerini geliştirmesine destek olunması gibi görev ve sorumluluklara sahiptir.

Belediye encümeni, belediye meclisine benzer nitelikte karar alma organıdır. Belediye meclisinin kendi üyeleri arasından seçtiği kişiler, mali hizmetler birim amiri ile belediye başkanının birim amirleri arasından seçeceği kişilerden oluşur. Belediye encümeninin stratejik plan ve yıllık çalışma programı ile bütçe ve kesin hesabı inceleyip belediye meclisine görüş bildirmek, yıllık çalışma programına alınan işlerle ilgili kamulaştırma

⁵⁶ Bilal Eryılmaz, *Kamu Yönetimi*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2012, s. 192-194.

kararlarını almak ve uygulamak, kanunlarda öngörülen cezaları vermek, meclis kararlarını uygulamak, halka açık yerlerin açılış ve kapanış saatlerini belirlemek gibi görev ve yetkileri bulunmaktadır.

Belediye başkanı, yönetimin başı ve yürütmenin başında bulunan kişidir. Başkan belediye sınırları içerisinde yaşayan halk tarafından beş yıllığına seçilir. Başkanın doğrudan halk tarafından seçilerek koltuğa oturması konumunu güçlendirir. Belediye başkanı, istediği durumda görev ve yetkilerinin bir kısmını belediye içerisinde yönetici sıfatı olan birine devredebilir. Belediye başkanı, belediyenin bütün faaliyetlerinden belediye meclisine karşı sorumluluğa sahiptir.⁵⁷

3.3. Büyükşehir Belediyesi Yönetimi

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 127. maddesi büyük yerleşim yerleri için özel yönetim biçimleri getirilebileceğini belirtmektedir. Bu maddeye istinaden Türkiye’de ilk kez 1984 yılında büyükşehir yönetimleri kurulmaya başlanmıştır. İlk kez İstanbul, Ankara ve İzmir’de başlatılan "büyükşehirleşme" süreci 2012 yılında Türkiye’yi 16 büyükşehir’e kavuşturmuştur. Buna ek olarak, o yıl itibariyle kabul edilen ve çoğu maddesi 2014’teki yerel seçimlerle birlikte yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanunla Türkiye’deki büyükşehirlerin ve dolayısıyla büyükşehir belediyelerinin sayısı 30’a çıkarılmıştır.

Türkiye’de 2004 yılında başlayan yerel yönetimler reformu kapsamında büyükşehir belediye kanunu çıkarılmıştır. 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nu, 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı kanun esaslı bir şekilde değiştirmiştir. Çıkarılan bu yeni kanunla idari yapı ve işleyiş alanında önemli değişikliklere gidilmiştir. Büyükşehir belediyesi kurulabilmesi için gerekli nüfus şartı 750.000 olarak belirlenmiştir. İl mülki sınırları ile büyükşehir belediye sınırları eşitlenerek, önceki uygulamadan daha büyük sorumluluk alanı ortaya çıkmıştır. Büyükşehir içindeki belde belediyeleri ve köylerin tüzel kişilikleri kaldırılarak bağlı oldukları ilçenin birer mahallesi konumuna getirilmişlerdir. İstanbul’da daha önce kaldırılmış olmakla birlikte, büyükşehir olan illerdeki il özel idarelerinin tüzel kişilikleri de sona erdirilmiştir.

Son yıllarda bu önemli değişiklikleri yaşayan büyükşehir belediyesinin görevleri büyükşehir belediyesinin yatırım programlarını düzenlemek, imar planları ve ilçe belediyelerinin imar planlarını onaylamak ve uygulanmasını denetlemek, büyükşehir belediyesinin içerisindeki meydan, cadde, bulvar ve benzeri alanların bakım onarımını yürütmek ve aynı zamanda trafik

⁵⁷ Bilal Eryılmaz, *a.g.e.*, s. 197-198.

düzenlemesi çalışmalarında bulunmak, otopark gibi alanları yaparak halka hizmet sağlamak, çevre sağlığı ve korunması yolunda adımlar atmak, yiyeceklerin ve içeceklerin insan sağlığına uygunluğunun denetlenmesi için laboratuvar açmak, mezarlık alanları açmak ve bakımından sorumlu olmak, yer isimlerinde düzenleme yapmak, büyükşehir içerisindeki ilçe belediyelerinin iletişimini sağlamak, büyükşehir içerisinde işletmelerin ruhsatlarını vermek ve denetimler sonucunda gerekli görüldüğü takdirde ruhsatının iptalini sağlamak şeklindeki görevlerdir.

Büyükşehir belediyeleri de meclis, encümen ve başkan olmak üzere üçlü bir yapılanmaya sahiptir. Bu organların görev, yetki ve sorumlulukları 5393 sayılı Belediye Kanunundaki düzenlemelerle büyük oranda benzerlik göstermekte olup, oluşumları açısından bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, büyükşehir belediye encümeninin üye sayısı 11'dir. Meclis üyeleri ilçe belediye başkanları ve ilçe belediye meclis üyelerinin partilerin aldıkları oy oranı doğrultusunda ilk beşte birinden gönderilen üyelere oluştuğu için her büyükşehirde meclis üye sayıları birbirinden farklıdır. Ayrıca, büyükşehir belediye başkanlığı görevinin sona ermesi hususunda, 5393 sayılı belediye kanunları hükümleri uygulanır. Fakat 5216 sayılı kanunun 19. maddesinde büyükşehir belediyesinin feshine neden olan durum ve işlemlere katılan büyükşehir, ilçe belediye başkanlarının görevlerine Danıştay tarafından son verileceği kabul edilmiştir.⁵⁸

3.4. Köy Yönetimi

1924 tarih ve 442 sayılı kanunla köy kanununun çıkarılmasının üzerinden uzun bir süre geçmiştir. Osmanlı Döneminde ise köy yönetimine ilişkin ilk kanun düzeyinde düzenleme olarak 1864 veya 1871 tarihli Nizamnamelerin olduğuna dair görüşler bulunmakta ama tarihlerin yakınlığı nedeniyle temel bir farklılık olmadığı söylenebilmektedir.⁵⁹ 1924 yılında köy muhtarlıklarına tüzel kişilik verilmiştir. Köy kanunu, küçük yerleşim birimlerine adına çıkarılmış, belediye kanunu niteliği taşımaktadır.⁶⁰ Kanunun 89. ve 1. maddeleri gereği, bir yerde köy kurulabilmesi için nüfusunun 150'den az 2.000'den fazla olmaması gerekir.

Bir yerel yönetim birimi olarak köy yönetimi ve halkının görevleri mecburi ve isteğe bağlı olmak üzere ikiye ayrılır. Su birikintilerini kurutmak, köye içme suyu getirmek, okul yapmak, köy içi yol yapmak, doğal afet

⁵⁸ Kemal Gözler, *a.g.e.*, s. 410.

⁵⁹ Mehmet Seyitdanlıoğlu, "Yerel Yönetim Metinleri (VI): 1871 Vilayet Nizamnamesi ve Getirdikleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 5, 1996, s. 90.

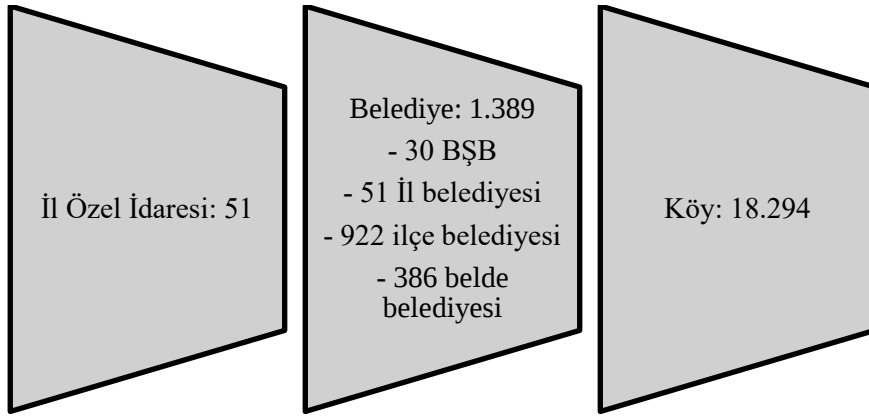
⁶⁰ Ruşen Keleş, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul 2009, s. 197.

durumlarında önlem almak gibi temel görevler zorunlu işler içindedir. İsteğe bağlı olan işler ise daha çok köydeki ekonomik ve ticari hayata yönelik işlerdir.⁶¹

Köylere ilişkin olarak Cumhuriyet Döneminde tek bir kanun çıkartılmış olup, 442 sayılı ve 1924 tarihli Köy Kanunu halen yürürlüktedir. Köy yönetiminin köy derneği, ihtiyar meclisi ve muhtar olmak üzere üç organı bulunmaktadır. İhtiyar meclisinde iki farklı üye yapılanması vardır. Bunlardan birincisi seçilenler diğeri ise doğal üyelerdir. Seçilenler beş yıllık süre için köy derneği tarafından seçilir. Üye sayısı 1.000'den az olan köylerde sekiz, 1.000'den fazla olan köylerde 12'dir. Köy imamı ve köy öğretmeni doğal üyeler arasındadır. Haftada en az bir kere toplanan köy ihtiyar meclisi, köy işlerini sıraya koyarak yürütür. Köy muhtarının harcamalarını denetler, köy bütçesini onaylar, köylüler arasındaki uzlaşmazlıklara çözüm yolu bulmaya çalışır, köyün zorunlu işlerini yapmak istemeyenlere veya paylarını ödemeyenlere ceza verir. İhtiyar meclisince alınan bazı kararlar kaymakam veya valinin onayı ile yürürlüğe girer.

Köy yönetiminin başındaki kişi muhtardır. Köy derneği tarafından seçilir. Muhtarların görev süresi beş yıl olup, muhtar köy tüzelkişiliğinin temsilcisidir. İhtiyar heyeti ile köyün işlerini yürütmekle yükümlüdür. Ayrıca merkez idarenin temsilcisi sıfatı ile kanunları ve hükümet emirlerini halka duyurur. Köy içerisinde düzeni sağlar. Görevlerini yerine getirmeyen muhtarlar bağlı oldukları ilçe yönetim kurulunca görevinden alınabilirler. Köy muhtarının aldığı kararı, kaymakam veya vali köyün yararına görmediği takdirde bozabilir. Köy idaresinde muhtarın dışında köy imamı, köy korucusu ve köy kâtibi olmak üzere üç kişi daha vardır. Köy korucusu köyün güvenliğini sağlamakla, köy kâtibi ise yazı işlerini yürütmek ile yükümlüdür. Köy kâtibinin olmaması durumunda köy öğretmeni veya köy imamı yazışma işleri ile ilgilenir. Köy imamı ise köy derneği ve müftünün önerisi ile kaymakam veya vali tarafından atanmaktadır.

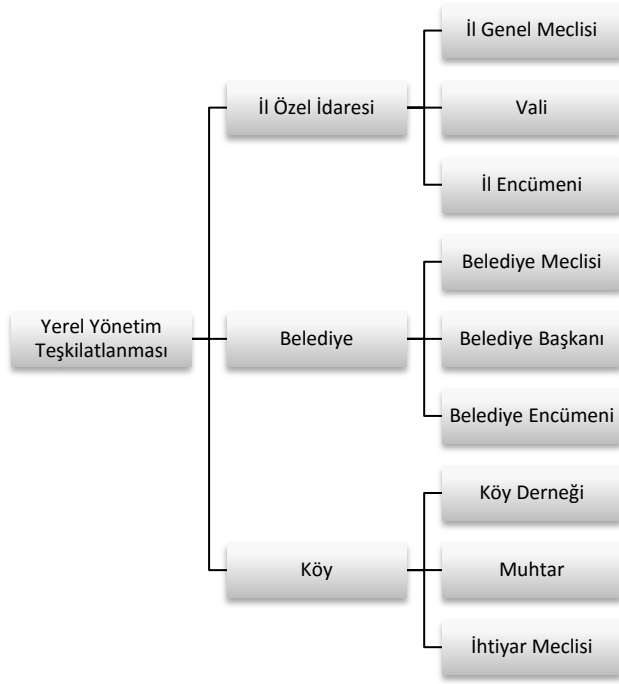
⁶¹ İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Köyler, <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/koyler1> (26.07.2019)

Şekil 3: Türkiye Cumhuriyeti Yerel Yönetimlerinin Türlerine Göre Sayıları⁶²

Şekil 3’te, Türkiye Cumhuriyeti yerel yönetim yapılanması içerisinde il özel idaresi, belediye (büyükşehir belediyesi, il belediyesi, ilçe belediyesi, belde belediyesi) ve köy sayıları güncel verilere göre gösterilmektedir.

⁶² İçişleri Bakanlığı Mülki İdare Bölümleri, <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> (22.02.2020).

Şekil 4: Türkiye Cumhuriyeti Yerel Yönetim Yapısı⁶³

Şekil 4'te ise Türkiye'deki yerel yönetim birimleriyle birlikte bunların organları yer almaktadır. Belediyelerin yapılanması büyükşehir belediyeleri ile aynı olduğu için, büyükşehir belediyelerinin organlarına ayrıca yer verilmemiştir. Görüleceği gibi, Türkiye'deki yerel yönetimlerin üç organlı bir yapısı bulunmakta olup, diğer ülkelerin ve Bulgaristan'ın ikili yapılanmasından farklıdır.

4. Bulgaristan ve Türkiye Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırılması

Bulgaristan ve Türkiye üniter devlet yapısına sahip olmalarına rağmen yerel yönetimler alanında farklılıklara sahiptir. Geçmişte ortak bağları olmasına rağmen her iki ülkenin de siyasi tarihi, nüfusu, ekonomik, sosyal ve kültürel değişimleri bu farklılığın temelini oluşturmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 1982 tarihli Anayasasında yerel yönetimler il özel idareleri, belediyeler ve köyler olarak üçe ayrılmış olup, idari ve mali özerkliğe sahiptirler. Bu sistemde 2004 ve 2005 yıllarında reforma gidilmiş

⁶³ Yazarlar tarafından oluşturulmuştur. Türkiye'deki tüm belediye türleri meclis-başkan-encümen düzeninde teşkilatlandırıldığı için Şekil 4'te belediye türleri bazında ayrıca gösterim yapılmamıştır.

ve belediye kanunu, büyükşehir belediye kanunu ve il özel idare kanunu değişmiştir. Ayrıca, yerel yönetim birliklerine dair kanun da çıkarılmıştır.

Bulgaristan mülki idaresi 1991 Anayasasına göre belediyeler ve iller olarak ayrılmıştır. Yine yerel yönetimler 1991 yılında yürürlüğe giren Yerel Yönetimler Kanunuyla ilk kez düzenlenmiştir. Bu bakımdan Bulgaristan yerel yönetimlerinin, Türkiye’den daha önce reforma tabi tutulduğu görülmektedir. Anayasa hükümlerince bunların içerisinde alt yerel yönetim birimleri oluşturulabilir. Başkent belediyesi hem yerel yönetim birimi olarak hem de il yönetim birimi olarak faaliyet göstermektedir. Belediyeler kendi bütçesine sahip olan özerk yerel yönetim birimleridir. İller ise yerel yönetim birimi olarak ele alınamaz. İller ulusal ve yerel çıkarların korunduğu, devlet yönetiminin yerel düzeyde gerçekleştiği taşra birimleridir.

Her iki ülkede yerel yönetimler anayasal kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bulgaristan ve Türkiye anayasalarında kamu yönetimi yapılanması merkezden yönetim ve yerel yönetim ilke ve esaslarına göre düzenlenmiştir. Ayrıca Türkiye’de ilk defa büyükşehir belediyeleri 1984 yılında çıkarılan 195 numaralı kanunla düzenlenmiştir. Türkiye’de yerel yönetim kurumlarının her biri için ayrı kanun çıkarılmış ve yerel yönetim birimlerinin kuruluşları, organları, görevleri ve teşkilatları ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Ancak, Bulgaristan yerel yönetim mevzuatı bu denli ayrıntılı değildir.

İki ülkenin de ortak yerel yönetimi birimi olan belediyelerin, karar organları olan meclisin görevleri açısından değerlendirildiğinde, meclisin görevleri arasında önemli bir farklılık bulunmamakta olup, iki yapının da görevleri açısından birbirine benzediği görülmektedir. Bununla birlikte, Türkiye’de belediye başkanlığı ile belediye meclis başkanlığı aynı kişide birleşmiş iken Bulgaristan’da belediye başkanı ile belediye meclis başkanlığı birbirinden ayrı tutulmuştur. Bu ayrıma istinaden belediye meclis başkanının görev ve yetkileri daha fazladır.

Tablo 1: Türkiye ve Bulgaristan Yerel Yönetim Sistemlerinin Özet Karşılaştırması⁶⁴

Yerel Yönetim Unsuru	Türkiye	Bulgaristan
Anayasal ve kanuni statü	<i>Kamu tüzelkişisi, idari ve mali açıdan özerk</i>	<i>Özerk ve temel yönetim birimi</i>
Yerel yönetim türü	<i>Belediye, il özel idaresi,</i>	<i>Belediye</i>

⁶⁴ Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

	<i>köy</i>	
Belediye alt türleri	<i>Büyükşehir belediyesi İl belediyesi İlçe belediyesi</i>	<i>Özel bölgeler Belediye Kırsal alan belediyesi</i>
Organlar	<i>Başkan-meclis-encümen</i>	<i>Başkan-meclis Başkan (kırsal alan belediyesi)</i>
Belediye olabilmek için gereken asgari nüfus	<i>5.000</i>	<i>6.000</i>
Belediyeler arası asgari mesafe	<i>5.000 metre</i>	<i>40 kilometre</i>
Kuruluş onayı	<i>Cumhurbaşkanı kararı</i>	<i>Bakanlar Kurulu kararı ve cumhurbaşkanı onayı</i>
Büyükşehir olabilmek için asgari nüfus	<i>750.000</i>	<i>300.000</i>
Yerel yönetim birimi sayısı	<i>19.734</i>	<i>3.477</i>
Karar organlarının oluşumu	<i>Seçmen oyu</i>	<i>Seçmen oyu</i>
Merkezi yönetime bağ ve ilgi	<i>Vesayet denetimi (vali)</i>	<i>Vesayet denetimi (vali)</i>

Bulgaristan’da belediyeler veya iller içerisinde kanun ile başka yönetim birimleri oluşturulmasına izin verilmiştir. Türkiye’de de büyük yerleşim yerleri için farklı yönetim biçimleri oluşturulabilmektedir. Her iki ülkede de yerel yönetimler kendi bütçesine, mal varlığına ve tüzel kişiliğe sahip özerk birimlerdir.

Türkiye’de il çapında yerel yönetim uygulaması il özel idareleri sayesinde gerçekleşirken, Bulgaristan’da il düzeyinde yerel yönetim birimi bulunmamaktadır. Bunun yerine merkezi yönetimin politikalarını uygulayan vilayet, yani il genel yönetimi mevcuttur. İller yerel yönetim birimleri içerisinde değerlendirilmez. İller, devlet politikalarını gerçekleştirmek için devlet yönetiminin yerel düzeyde gerçekleştiği, ulusal çıkarlar ile yerel çıkarlar arasındaki uyumun sağlandığı coğrafi birimlerdir.

Avrupa Birliği müktesebatı gereği oluşturulan istatistiki bölgelerden sorumlu birimler Bulgaristan’da bölgesel kalkınma konseyleri iken Türkiye’de bu istatistiki bölgelerden kalkınma ajansları sorumludur. Kalkınma konseylerinin başkanı vali olup, üyeleri hem bazı bakanlıkların temsilcileri

hem de belediyelerin nüfusları çerçevesinde belediye temsilcilerinden oluşmaktadır. Türkiye’deki sorumlu birimler olan kalkınma ajansları ise hem merkezi yönetim hem de yerinden yönetim temsilcilerinden oluşmakta; ancak, merkezi yönetimin ağırlığı yerel yönetim temsilcilerine görece daha fazladır.

Bulgaristan’da, Türkiye’deki gibi il genel meclisi bulunmamaktadır. Bakanlar kurulu tarafından atanan il valisi bulunmaktadır. Yürütme yetkisi olan vali ilde devlet çıkarlarının korunması, hükümet politikalarının uygulanması, kamu düzeninin sağlanması gibi görevleri üstlenmiştir. Ayrıca Bulgaristan’da, Türkiye’deki il özel idaresinin yürütme organı olan il encümenine benzer bir yürütme organı da bulunmamaktadır.

Türkiye’de nüfusu 5.000 üzeri olan yerlerde belediye kurulabiliyorken, Bulgaristan’da 6.000 üzeri olan yerlerde belediye kurulabilmektedir. Türkiye’de ilgili yerleşim yerlerinin birbirinden uzaklığı yalnızca beş bin metre olarak belirlenmişken, Bulgaristan için aynı mesafe 40 kilometredir.

Bulgaristan’da büyükşehir statüsüne benzer, nüfusu 300.000’in üzerindeki yerleşim yerleri için özel bölge kavramı kullanılmakta ve bu statü sadece Sofya’da bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti yerel yönetim yapılanmasında nüfusu 750.000 üzerindeki yerleşim yerleri için büyükşehir statüsü kanunla getirilebilmekte olup, mevcut büyükşehir belediye sayısı 30’dur.

Bulgaristan’da, Türkiye’de bulunan köy yerleşim biriminin eşdeğeri bir idari birim bulunmamaktadır. Kırsal alan belediyeleri ise Türkiye’deki köy yönetimlerine benzemektedir. Keleş’in ileri sürdüğü gibi Köy Kanununun, küçük yerleşim birimlerine adına çıkarılmış, belediye kanunu niteliği taşıyor olması da benzerliği güçlendirmektedir. Ancak, Türkiye’deki köy yönetimleri ayrı bir tüzel kişilikken Bulgaristan kırsal alan belediyelerinin teşkilatlanması diğer belediyeler ile aynıdır.

Sonuç

Osmanlı İmparatorluğu modern anlamda yerel yönetim sistemine 19. yüzyılda kavuşmuş olsa da geleneksel dönemdeki kadılık ve vakıflar gibi kurumlar Osmanlı İmparatorluğu’nun Bulgar topraklarını ele geçirdiği zamanlarda halk ile yönetici sınıf arasında köprü görevi görmüştür. 1839 Tanzimat Fermanı ile başlayan süreçte merkezi yapılanmayı düzenlemek ve daha modern bir hale getirmek amacı ile Bulgaristan topraklarında yeni bir yapılanma hayata geçirilmiştir. Bu yapılanma için büyük ölçüde Bulgaristan topraklarının pilot bölge olarak seçilmesi, gelişmelerin ilk örneklerinin Bulgaristan topraklarında yaşanmasını sağlamıştır.

Bulgaristan’da Osmanlı İmparatorluğu’nun önemli hizmet araçlarından olan hem kadılık hem de vakıf kurumlarının Tanzimat öncesinde var oluşu, Osmanlı yerel yönetim sisteminin Bulgaristan’da da uygulandığının birer göstergesidir. Bununla birlikte, Bulgaristan’ın Osmanlı öncesi yerel yönetim sisteminin Osmanlı üzerinde bir etkisi olduğuna dair kanıta rastlanmamıştır. Tanzimat Döneminde modern yerel yönetim sistemine geçilme çabasında ise örnek alınan sistem Fransız sistemi olup, bu açıdan Bulgaristan’dan etkilenildiği söylenemez.

Bu çalışma kapsamında ele alınan konular bağlamında yerel yönetim özerklik durumuna bakıldığında Bulgaristan’ın Türkiye’ye görece daha özerk, inisiyatif sahibi, önemi merkezi yönetimce algılanan ve önem verilen yerel yönetim sistemine sahip olduğu görülmektedir. Her ne kadar vesayet denetimi görece daha ağır bir görünüm sunsa da mülki teşkilatın bir unsuru sayımları, özerk yerel yönetim ilkesinin anayasal olarak kabul edilmesi, kalkınma ajansı üyelerinin belediye meclis üyelerinden oluşturularak merkezi yönetimden çok yerel yönetimin ağırlığının kabul edilmesi gibi olgular buna işaret etmektedir.

İleride aynı konuda yapılacak çalışmalarda her iki ülkenin yerel yönetimlerinin mali yapısının karşılaştırılması, yerinden yönetimin diğer türlerinin uygulamalarının ve hukuki altyapılarının karşılıklı incelenmesi ile merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki ilişkiler ve hukuki ihtilafların çözümlenmesine yönelik mevzuata ve yargı kararlarına ilişkin incelemelerin gerçekleştirilmesi önerilebilir. Ayrıca Bulgaristan, yerel yönetim sistemlerinde çeşitliliğe gidebilir. Bununla birlikte yerel yönetimler içerisindeki hizmetlerin sınırları genişletilerek merkezi yönetimin yükü hafifletilebilir.

Kaynakça

- BAYRAM Sadi, “Bulgaristan’daki Türk Vakıfları ve Vakıf Abideleri”, <https://core.ac.uk/download/pdf/50612257.pdf> (23.05.2020)
- BAYRAMOĞLU ÖZÜĞURLU Sonay ve GÜLPINAR, Turgay, “Geçiş Sürecinde Bulgaristan’da Kamu Yönetimi”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 75, No 1, Ankara (2020), ss. 271, 272.
- CAMBAZOV İsmail, *Bulgaristan’da Başmüftülük Tarihi I*, Başmüftülük Yayınları, Sofya 2013.
- Congress, L. o. (2019). *Bulgarian Statistics: A Resource Guide*, Administrative-Territorial Divisions in Bulgarian: <https://guides.loc.gov/bulgarian-statistics/administrative-territorial-divisions> (20.05.2020)
- DEMİREL Demokaan, “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma (1839-1923)”, *Türk İdare Dergisi*, Sayı 473 (2011), ss. 97-111.
- DRYANOVA Ayshe Mehmedova, *Yerel Yönetimler Reformu Bağlamında Türkiye ve Bulgaristan Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırmalı Analizi*, Gazi Üniversitesi, Sosyal

- Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.
- EKİNCİ Mehmet Uğur, *Bulgaristan Siyasetini Anlama Kılavuzu*, Seta Kitapları, İstanbul 2018.
- ERKUL Hüseyin ve KARA, Hüseyin, "Denetim Açısından Bulgaristan, Yunanistan ve Türkiye Yerel Yönetimlerinin Karşılaştırılması", *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt 12, Sayı 24 (2014), ss. 205-237.
- ERYILMAZ Bilal, *Kamu Yönetimi*, Umutepe Yayınları, Kocaeli 2012.
- ESEN Erol, ÇETİNTÜRK Veli Ercan ve MİHOVA İva, "Avrupa Bütünleşmesi Sürecinde Bulgaristan'da Yerelleşme", *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 1, Özel Sayı 4 (2017).
- DRUMEVA Emilia, *Local Government in Bulgaria*, Stabilization of Local Governments, (ed. Emilia Kandeve), Local Government Public Service Refom Institute, Budapest 2001.
- European Commission, *Public administration characteristics and performance in EUR28: Bulgaria*. Brussels: Publications Office of the European Union, 2018.
- European Committee of the Regions, *Bulgaria*, <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/Pages/Bulgaria-Introduction.aspx>, (30.08.2020)
- GÖZLER Kemal "Türk Belediye Sistemi Üzerinde Fransız Etkisi: 3 Nisan 1930 Tarihli Belediye Kanunu Fransa'dan mı İktibas Edilmiştir?", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 28, Sayı 1-2, Ankara (2019), ss.1-23.
- GÖZLER Kemal, *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ekin Yayınevi, Bursa 2018.
- GÖZLER Kemal, *Mahalli İdareler Hukuku*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2018.
- GRADEVA Rossitsa, "Orthodox Christians in the Kadi Courts: The Practice of the Sofia Sheriat Court, Seventeenth Century." *Islamic Law and Society* 4, no. 1 (1997), ss.37-69.
- GÜLER Birgül, "Bulgaristan'da Yerel Yönetimler" *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1 (1995), ss. 81-87.
- İçişleri Bakanlığı, Mülki İdare Bölümleri, <https://www.icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx> (22.02.2020)
- İller İdaresi Genel Müdürlüğü, Köyler, <https://www.icisleri.gov.tr/illeridaresi/koyler1> (26.07.2019)
- KELEŞ Ruşen, *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, İstanbul 2009.
- KOULOV Boian, Social and Economic Transformations in a Bulgarian Mountain Area: A 1986-2014 Comparative Analysis. *Journal of the Bulgarian Geographical Society*, 39 (2018), ss. 73-78.
- Local Government, <http://www.mybulgaria.info/local-government-the-structure-of-bulgarian-municipalities-explained>. (06.07.2019)
- Ministry of Regional Development and Public Works, Laws, <https://www.mrrb.bg/en/acts/laws/> (24.02.2020)
- Ministry of Regional Development and Public Works, Laws, <https://www.mrrb.bg/en/administrative-and-territorial-structure-of-the-republic-of-bulgaria-act/> (26.02.2020)
- Ministry of Regional Development and Public Works, Laws, <https://www.mrrb.bg/en/local->

- government-and-local-administration-act/ (25.02.2020)
- National Assembly of the Republic of Bulgaria, *Constitution of the Republic of Bulgaria*. Chapter One: Fundamental Principles, 1991.
- National Statistical Institute, *Administrative-territorial and territorial division of the Republic of Bulgaria*. https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/ATTD_RB_2019_EN.pdf, (2019, Aralık 31), (19.12.2020)
- ORTAYLI İlber, İmparatorluk Döneminde Mahalli İdarelerin ve Belediyeciliğin Evrimi. E. Türkcan içinde, *Belediyecilik Araştırma Projesi* (s. 3-24). Ankara, Türk İdareciler Derneği, Bilimsel Araştırma Dizisi, 1978.
- ORTAYLI İlber, *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yayınları, İstanbul 1985.
- ORTAYLI İlber, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2016.
- Regional Development Act, <https://www.mrrb.bg/en/regional-development-act/>, (20.08.2020)
- Regional Profiles, News: *Ever More, Ever Smaller Municipalities*, 02.03.2017, <https://www.regionalprofiles.bg/en/news/ever-more-ever-smaller-municipalities/>, (11.03.2021)
- REYHAN Cenk, “Bir Belge: Yerel Yönetim Metinleri (XX), 1913 Tarihli Vilâyat Genel İdaresi Geçici Kanunu”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 9, Sayı 1 (2000), ss.129-154.
- SEYİTDANLIOĞLU Mehmet, “Yerel Yönetim Metinleri (VI): 1871 Vilayet Nizamnamesi ve Getirdikleri”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 5 (1996), ss. 89-103.
- SHAW Stanford, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, Cambridge University Press, Cambridge 2005.
- SNAVELY Keith and DESAI, Uday, “Municipal Government-Nonprofit Sector Collaboration in Bulgaria: An Attitudinal Analysis.” *The American Review of Public Administration* 31, no. 1 (March 2001), ss. 49–65
- STOILAVA Desislava, “Local Government Reforms in Bulgaria: Recent Developments and Key Challenges”, 16th NISPAcee Conference on Public Policy and Administration: Challenges and Synergies, Working Group on Local Government, Bratislava 2008.
- TORTOP Nuri, AYKAÇ, Burhan, YAYMAN, Hüseyin ve ÖZER, M. Akif, *Mahalli İdareler*, Nobel Kitap, Ankara, 2014.
- TUNÇ Ahmet, SEZİK, Murat ve BAŞURGAN, Aynur, “Bulgaristan'da Yerel Yönetimler”, *Social Sciences Studies Journal*, Cilt No 3, Sayı 4, Kahramanmaraş (2017), ss.12-26.
- ИВАНОВ Х, МЕЖДУНАРОДНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА МЕСТНОТО САМОУПРАВЛЕНИЕ, Varna Free University, 2012: http://ebox.nbu.bg/pa2012/4_X.Ivanov.pdf (19.11.2019)
- Народно събрание на Република България. (1879). *КОНСТИТУЦИЯ НА БЪЛГАРСКОТО КНЯЖЕСТВО*, История и факти: <https://parliament.bg/bg/17> (20.08.2020)